

Maria Szymańska
Akademia Ignatianum w Krakowie

Rola nauczyciela w odkrywaniu talentów i pasji uczniów w świetle publikacji Kena Robinsona i Lou Aronici, *Odkryj swój żywioł: jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*, w przekładzie A. Baj, Wydawnictwo Element, Kraków 2015, s. 268

The Role of a Teacher in Discovering Pupil's Talents and Passion in the light of *Finding Your Element: How to Discover Your Talents and Passions and Transform Your Life* by Ken Robinson and Lou Aronica, in Polish translation by A. Baj, Wydawnictwo Element, Kraków 2015, p. 268

Podjęta tematyka roli nauczyciela w odkrywaniu talentów i pasji uczniów w świetle publikacji Kena Robinsona i Lou Aronici, *Odkryj swój żywioł: jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*, w przekładzie A. Baj, wydaje się być bardzo aktualna. Dlatego też jej analiza będzie obejmowała wprowadzenie mające na celu objaśnienie niektórych pojęć, które mogą być kluczowe dla interpretacji poruszonego zagadnienia. Następnie obejmie ona kluczowe elementy konstytuujące strukturę publikacji, co ułatwi udzielenie odpowiedzi na pytania w niej zawarte w kontekście przyjętej tematyki. Ostatnim krokiem będzie podsumowanie zawierające wnioski.

W czasach współczesnych nauczyciel staje przed wieloma wyzwaniami, które podejmuje w mniejszym lub większym stopniu, bardziej lub mniej świadomie. Swoją postawą odpowiada bardziej lub mniej profesjonalnie na oczekiwania przełożonych,

uczniów, ich rodziców, czy też opiekunów. Staje wobec wielu decyzji, które musi podjąć biorąc pod uwagę wieloaspektowe ich uwarunkowania endo- i egzogenne. Niesie to ze sobą konieczność posiadania transdyscyplinarnej wiedzy przekładającej się na umiejętności i postawy społeczno-kulturowo-moralne i duchowe. Czasem musi zdać się na swoją intuicję, gdyż posiadanie jej nie wystarcza w pełni na rozstrzygnięcie danego problemu. Intuicja ta może być zagmatwana lub klarowna. Jedną z przyczyn tak funkcjonującej intuicji może być zagmatwane, wątpliwe czy też klarowne sumienie.

[Sumienie] jest to w świetle ogólnej oceny lub normy uformowany osąd o moralnym dobru/złu zamierzonego przez człowieka jego własnego konkretnego aktu, którego zrealizowanie staje się dlań źródłem wewnętrznej aprobaty bądź poczucia winy, własnego bycia dobrym lub złym człowiekiem¹.

Intuicja jest też „daną nam wrażliwością na dobro. Doświadczając dobra, odczuwamy reakcję sumienia”². Należy podkreślić, że to doświadczenie dobra zakłada właściwe rozumienie tego dobra, które nie może być tylko realizacją pragnień człowieka zakłócającą funkcjonowanie sumienia³. M. Nowak zaznacza:

Człowiek dzięki sumieniu odkrywa dobro, zaś jego zdolności poznawcze prowadzą go do poszukiwania i odkrywania prawdy (o Bogu, o świecie, o sobie samym). Skoro bowiem wychowanie dotyczy człowieka i nawiązywanych przez niego relacji, to w szczególny sposób taka relacja wkracza na poziom naprawdę dogłębną, realizujący się w fakcie „sumienia” (...) Sumienie trzeba wychowywać. Człowiek musi dopiero dojść do pełnego przeżywania swojego człowieczeństwa – i to jest zadaniem wychowania⁴.

Wychowanie sumienia wymaga przede wszystkim właściwie ukształtowanego intelektu i wyrobienia silnej woli w pracy nad charakterem moralnym człowieka, czyli jego rozwojem moralnym. Właściwe kształtowanie sumienia wymaga pracy nad sobą, refleksyjnego zatrzymania się nad przeżywanymi doświadczeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Wymaga autorefleksji i autoformacji. Wymaga kreatywnego spojrzenia w głąb samego siebie, w swoje jestestwo w celu odkrywania kolejnych odsłon swojej tożsamości, postrzegania siebie, jako kogoś wyjątkowego, obdarzonego szczególnym rodzajem talentu będącym wyznacznikiem tożsamości kulturowej. S. Szuman pisze, że: „na dany talent (czy zdolność) w sensie nieprzeciętnej czyjejs wydolności i sprawności w danej dziedzinie, składa się zwykle cały szereg cech psychicznych (i fizycznych), które

¹ T. Ślipko, *Zarys etyki ogólnej*, Kraków 2004, s. 377.

² M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej*, Lublin 2001, s. 346.

³ Zob. tamże, s. 346–34.

⁴ Tamże, s. 347–348.

przy wykonywaniu danej czynności czy zawodu, stoją ze sobą w stosunku ścisłej koordynacji⁵. Pełna koordynacja tych elementów ujawnia przede wszystkim wymiar jakościowy talentu, jakim człowiek został już obdarowany w akcie stworzenia go. Ukazanie wartości talentu wymaga zwrócenia uwagi na dyspozycje wrodzone człowieka w kontekście indywidualności jego osobowości. Dalej S. Szuman podkreśla: „Mówi się więc o wrodzonych zdolnościach w tym znaczeniu, że nazywa się zdolnością cechą wrodzoną, której przyszłe natężenie jest już uwarunkowane wrodzoną jej potencją, tak, że przy aktualizacji i ćwiczeniu osiąga ona nieprzeciętny stopień”⁶. Człowiek świadomy celu własnego rozwoju, pragnący go zrealizować, podejmuje coraz to inne zadania rozwojowe zgodne z własnymi indywidualnymi predyspozycjami, adekwatne do określonego poziomu, na jakim się znajduje. Ważnym wydaje się tu podkreślenie znaczenia harmonijnej koordynacji pracy wewnętrznej człowieka z podejmowaną aktywnością zewnętrzną.

Dana realna, faktyczna i efektywna zdolność opiera się więc nie na jednej jakiejś dyspozycji czy cesze psychicznej, lecz na ich zespole, przy czym o efektywnej sprawności nie decyduje suma i samo natężenie tych cech, lecz ich koordynacja funkcjonalna, czyli ich organiczna współpraca przy wykonywaniu czynności, którą wykonuje się z talentem⁷.

Rozumienie zagadnienia talentu ukazującego kompleksowość właściwości osobowości pozostających ze sobą we wzajemnych sprzężeniach, implikuje odniesienie się do talentu pedagogicznego, jako powołania nauczycielskiego, stanowiącego konkretną strukturę osobowości nauczyciela. S. Szuman pisze: „Jeśli chodzi o tzw. talent pedagogiczny, to z całą pewnością nie istnieje jakaś jedna odrębna, wrodzona cecha, która by była swoistym i zasadniczym dyspozycyjnym podłożem tego talentu”⁸. I dalej:

W człowieku przychodzącym na świat nie ma załączka talentu pedagogicznego, jako osobnej wrodzonej dyspozycji, ani też (...), wrodzonej dyspozycji „miłości wychowawczej”, lecz są różne jakościowo dyspozycje emocjonalne, z których zależnie od ich intensywności i zespołu, może się wtórnie wyłonić miłość pedagoga do wychowanków i żywa uczuciowa skłonność do misji wychowawczej, a niewątpliwie przy współdziałaniu innych jeszcze cech wrodzonych i warunków sprzyjających⁹.

Warunkiem zasadniczym dla urzeczywistnienia talentu pedagogicznego jest przede wszystkim zdolność do kochania. Jej aktualizacja wyraża się w postawie nauczyciela

⁵ S. Szuman, *Talent pedagogiczny*, Katowice 1947, s. 80.

⁶ Tamże, s. 80.

⁷ Tamże, s. 8–81.

⁸ Tamże, s. 81.

⁹ Tamże, s. 83.

odważnie podejmującego wyzwania w pracy z wychowankiem. Jak twierdzi K. Chałas: „Od nauczyciela oczekuje się mistrzostwa, dużego bogactwa osobowego wyrażającego się w wiedzy, umiejętnościach, odpowiedzialności za siebie i za drugiego człowieka, samodoskonaleniu, ogólnie pojętej kulturze człowieka, głębi człowieczeństwa”¹⁰. Można tu przyjąć, że bogata osobowość nauczyciela ubogaca osobowość ucznia, prowadzi go ku odkrywaniu jego talentu, jego pasji, co jest przedmiotem rozważań podejmowanych przez Kena Robinsona i Lou Aronikę w książce pt. *Odkryj swój żywioł Jak odkrywać swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*¹¹ rezonujących z treścią książki tych samych autorów pt. *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia szkolnictwo*¹². Zasadniczym warunkiem dla udzielenia wsparcia uczniom w odkrywaniu ich pasji i talentów jest podmiotowe ich traktowanie. Owocem podmiotowego podejścia do ucznia jest fakt, iż poznaje on siebie, „swoje możliwości rozwojowe, uświadamia sobie, kim chciałby być w przyszłości. Rozwijają w sobie potrzebę doskonalenia się, kształtują postawę godności wobec siebie samego, drugiego człowieka i świata”¹³. W ten sposób buduje pozytywne nastawienie do siebie samego, innych ludzi, Boga i świata. Pomaga mu ono w pokonywaniu trudności, upadków; ułatwia realizację własnego projektu życiowego na etapie, na którym się znajduje. I tu wyłania się ogromna rola nauczyciela stymulującego indywidualny rozwój ucznia po przez wspólne odkrywanie pasji i talentów. W tym kontekście pojawia się pytanie: Jak osiągnąć ten cel?

Książka K. Robinsona i L. Aronika pt. *Odkryj swój żywioł Jak odkrywać swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie* może stanowić odpowiedź teoretyczno-praktyczną na powyższe pytanie. Zawiera bowiem sekwencyjną analizę zagadnień układających się w całość, które rozpatrywane są w aspekcie teoretycznym znajdującym wyraz w konkretnie stawianych zadaniach w obrębie ćwiczeń. Każdemu zagadnieniu poświęcony jest rozdział. I tak, autorzy wspomnianej publikacji ujmują przedmiot swych teoretyczno-praktycznych rozważań w dziesięciu rozdziałach, które zostaną pokrótce przedstawione poniżej.

Pierwszy rozdział – *Odkryj swój żywioł* – ukazuje istotę procesu bardzo osobistego i często zaskakującego. Autor pisze: „Odkrywanie swojego Żywiołu to misja odnalezienia siebie (...) to podróż w dwóch kierunkach: do wnętrza, by zbadać, co leży w tobie, i na zewnątrz, by zbadać możliwości w świecie wokół”¹⁴. Ta podróż jest uza-

¹⁰ K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom*, cz. I, Lublin–Kielce 2003, s. 61.

¹¹ K. Robinson, L. Aronica, *Odkryj swój żywioł. Jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*, przekład A. Baj, Kraków 2015.

¹² K. Robinson, L. Aronica, *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia szkolnictwo*, przekład A. Baj, Kraków 2015.

¹³ M. Szymańska, *Uczeń jako podmiot i przedmiot działalności nauczyciela*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce,” t. 11, 2016/2, nr 40. Kraków 2016.

¹⁴ K. Robinson, L. Aronica, *Odkryj swój żywioł*, dz. cyt., s. 29.

sadniona faktem, że człowiek żyje w dwóch światach: wewnętrznym i zewnętrznym. Autor podaje, że wewnętrzny świat to

(...) świat twojej świadomości: twoich uczuć, myśli, nastrojów i doznań. Jest też świat złożony z innych ludzi, wydarzeń, okoliczności i rzeczy materialnych, który był tu na długo przed tym, jak się urodziłeś, i będzie trwał długo po tym, jak odejdziesz. Poznajesz świat zewnętrzny tylko poprzez swój świat wewnętrzny. Postrzegasz go poprzez swoje fizyczne zmysły i nadajesz mu znaczenie poprzez swoje myśli, wartości, uczucia i postawy, które składają się na twój światopogląd. Żeby odkryć swój Żywioł, musisz zbadać oba te światy. Musisz „przesondować” swoje talenty i pasje, a także spojrzeć kreatywnie na możliwości w świecie wokół ciebie, aby je wykorzystać¹⁵.

Takie podejście wymaga przede wszystkim wyciszenia hałasu w sobie i oddalenia od hałasu z zewnątrz; zmiany perspektywy spojrzenia na siebie, i na zewnątrz, oraz wyznaczenia kursu swojego postępowania. Autor proponuje tu stosowanie takich metod i technik, jak: medytacja, mapy myśli, tablice wizualizacyjne, automatyczne pisanie, refleksyjne ćwiczenia zasygnalizowane przez niego. Ponadto wskazuje na konieczność postępowania zgodnie z elementarnymi zasadami:

- *twoje życie jest wyjątkowe*, wyjaśniając, czym jest odkrycie swojego Żywiołu:

Odkrycie swojego Żywiołu wiąże się ze zrozumieniem mocy i pasji, z którymi się urodziłeś, jako część twojego wyjątkowego, biologicznego dziedzictwa (...) Odkrycie swojego Żywiołu oznacza zastanowienie się nad swoim położeniem kulturowym – nad możliwościami wzrostu, których teraz chcesz i potrzebujesz¹⁶;

- *tworzysz swoje życie*, gdzie ukazuje znaczenie wyobraźni będącej źródłem kreatywności;
- *życie jest ograniczone*, gdyż jest ono nieprzewidywalne dla tego, który je projektuje:

(...) jest procesem ciągłej improwizacji pomiędzy zainteresowaniami i osobowością z jednej strony a okolicznościami i możliwościami z drugiej. Jedno wpływa na drugie. Wiele możliwości, które masz w życiu, jest generowanych przez energię, jaką wokół siebie wytwarzasz¹⁷.

W tym świetle warto wyeksponować myśl autora: „Odkrywanie swojego Żywiołu oznacza bycie otwartym na nowe doświadczenia oraz na eksplorowanie nowych ścieżek i możliwości w sobie samym i w świecie wokół”¹⁸. Pamiętajmy, że życie jest

¹⁵ Tamże, s. 29–30.

¹⁶ Tamże, s. 45.

¹⁷ Tamże, s. 49.

¹⁸ Tamże, s. 50.

podróżą, która składa się z etapów. Toteż jej planowanie winno uwzględniać tę etapowość. Te wskazówki i inne sugerowane przez autora publikacji zachęcają do zastosowania ćwiczeń z wykorzystaniem metod i technik już wspomnianych. Rozdział pierwszy wprowadzający w obszerną tematykę pasji, zainteresowań i talentów, których niewłaściwe wykorzystanie bądź zaniechanie może prowadzić do destrukcji osobowości w różnych wymiarach, w tym w wymiarze etyczno-aksjologicznym oraz kulturowym, stanowi fundament dla pracy nauczyciela z uczniem. Ale też i pracy nad sobą, co jest niezmiernie ważne biorąc pod uwagę fakt coraz większej dominacji pozornej atrakcyjności głębi w systemach kształcenia, promowania treści, których niekiedy źródła zaprzeczają budowaniu głębokiej świadomości aksjologicznej, nie mówiąc już o wypaczaniu tej świadomości poprzez pozornie profesjonalne działania nauczycieli skupiających się przede wszystkim na linearnym, bezrefleksyjnym odniesieniu do nich. Uwolnienie się od: konieczności realizacji w szybkim tempie treści programowych, ukierunkowania się na wymierzalne efekty kształcenia określone zbyt wystandaryzowanymi ich wskaźnikami może sprzyjać zostawieniu czasu na refleksję i pozbyciu się hałasu w metaforycznym rozumieniu. Wówczas można stworzyć warunki dla jakościowego kształcenia ułatwiającego spotkanie naturalnych uzdolnień z pasją, co jest przedmiotem analizy drugiego rozdziału, zatytułowanego *W czym jesteś dobry*. I tutaj wyłania się rola nauczyciela wspomagającego podmiotowo ucznia w odkrywaniu razem z nim tego, co przede wszystkim jest w nim dobre. W publikacji *Kreatywne szkoły...* autor opisuje między innymi programowe zmiany zachodzące w szkole Smoky Road, której dyrektor Laurie Barron spersonalizowała system kształcenia, umożliwiając odkrycie pasji uczniów przez nauczycieli, którzy skupili się głównie na uczniu, a nie na zapisywaniu uwag. Autor przytacza słowa Laurie: „Mam nauczycieli, których piłka nożna zupełnie nie interesuje, ale idą na mecz po to, by dopingować Bobby’ego, a następnego dnia biorą go do tablicy na fizyce. Dla takiego nauczyciela Bobby nauczy się całej fizyki”¹⁹. Taka postawa nauczycieli wymaga od nich otwarcia na nowe doświadczenia wyzwajające nowe spojrzenie na siebie i na uczniów. Niezwykle cenne w tym rozdziale jest zwrócenie uwagi autora na sposoby uzyskania wiedzy o swoich uzdolnieniach, a więc także na techniki diagnozy uzdolnień uczniów. Spośród wielu publikacji, zwłaszcza internetowych, wiele testów to „komercyjne produkty i wartość naukowa niektórych jest wątpliwa (...) niektóre testy uzdolnień mogą być mylące, jeśli nie zwyczajnie błędne, i do wszystkich należy podchodzić ostrożnie”²⁰.

Odkrywanie pasji i uzdolnień wymaga odniesienia się do sposobów myślenia i uczenia się, co znajduje wyraz w treściach trzeciego rozdziału pt. *Skąd wiesz?*.

¹⁹ K. Robinson, L. Aronica, *Kreatywne szkoły*, dz. cyt. s. 28.

²⁰ K. Robinson, L. Aronica, *Odkryj swój żywioł*, dz. cyt. s. 67.

Zdefiniowane style myślenia oraz uczenia się winny służyć nauczycielowi diagnozie specyficznego stylu, jakim charakteryzuje się indywidualna jednostka, po to by pomóc jej odkryć własne uzdolnienia i umożliwić ich realizację. Autor wymienia klasyfikacje stylów uczenia się według Davida Kolba, Richarda Feldera i Neila Fleminga. Wskazuje na konieczność rozwijania umiejętności skupienia, akcentuje wagę bycia sobą opisując między innymi historię odkrywania swojej pasji przez Hansa Zimmera, twórcę muzyki do ponad stu filmów, jak „Gladiator”, czy „Król Lew”, pisząc:

Dla Hansa Zimmera muzyka była nie tylko pasją – była drogą prowadzącą do życia pełnego sensu i osiągnięć. Żeby odnaleźć tę drogę, musiał przezwyciężyć wiele stereotypów – w tym dotyczących sposobu pojmowania inteligencji i osiągnięć w edukacji oraz dotyczących standardowych technik uprawiania o komponowania muzyki w wybranej przez siebie dziedzinie. Muzyka była bardzo ważna w jego rodzinnym domu, ale wyjątkowe osiągnięcia przyszły dzięki podążaniu za głosem własnych talentów oraz chęci zgłębienia wielu innych dziedzin twórczej prac, przez które te talenty go poprowadziły²¹.

Odkrycie swoich uzdolnień, talentów winno być przeniknięte pasją ich rozwijania. Zagadnienia, czym jest pasja i jakie rodzaje energii są z nią związane, poddane są analizie w rozdziale czwartym pt. *Co kochasz?*. Autor ukazuje nieco inną interpretację pojęcia „pasja” od interpretacji chrześcijańskiej. Zauważa, że dziś oznacza ono „wielkie zamiłowanie do czegoś – silną sympatię lub entuzjazm, które mogą prowadzić do głębokiej radości i spełnienia. Pasja jest formą miłości i dlatego ludzie, którzy są w swoim Żywiole, mówią często, że kochają to, co robią”²². W tym świetle opisuje dwa rodzaje energii: fizyczną i duchową. Zasadniczo akcentuje znaczenie energii duchowej dla odkrycia pasji i bycie w swoim Żywiole, co wymaga szczerości wobec swojego ducha. Pojmuje on energie duchową na trzech poziomach: „ducha w nas, ducha między nami oraz ducha pośród nas”²³. W swojej analizie wydobywa pierwiastek transcendencji i jej doświadczenie w korelacji z pozytywnymi emocjami i normami i wartościami moralnymi, których jednym z celów jest to, „żebyśmy unikali krzywdzenia innych ludzi i tworzyli warunki, w których społeczności mogą swobodnie i harmonijnie współżyć. Dlatego pasja musi się wiązać ze współczuciem”²⁴. Jednym słowem, pasja i Żywioł stanowią w pewnym sensie klucz do głębszego poznawania i rozumienia siebie, innych ludzi oraz świata, wskazują na budowanie szczęścia, które sprzyja dobrobytowi także innych ludzi.

²¹ Tamże, s. 97.

²² Tamże, s. 103.

²³ Tamże, s. 112.

²⁴ Tamże, s. 122.

Pojawia się tu kolejne pytanie: *Co cię uszczęśliwia?* – tak jest zatytułowany rozdział piąty. L. Aronica zaznacza:

Szczęście niej jest stanem materialnym, tylko duchowym, To stan wewnętrznej błogości. Sonja Lyubomirsky ujmuje to w ten sposób: „Szczęście jest doświadczaniem radości, zadowolenia i błogości połączonym z poczuciem, że życie jest dobre i wartościowe”. Prawdziwe szczęście bardzo różni się od ulotnych uczuć towarzyszących nagłym uśmiechom fortuny²⁵.

Szczęście kryje w sobie trzy komponenty: pozytywne emocje, zaangażowanie, oraz poczucie sensu. Jeśli realizacji swojej pasji towarzyszy nastawienie, że to, co się robi ma także społeczny sens, przynosząc dobro innym, to istnieje szansa, że „uprawianie” swoich uzdolnień będzie cechowało się przyjemnością.

Przeżywanie szczęścia w korelacji z pasją i aktualizacją swoich uzdolnień wiąże się z budowaniem postawy jego pomnażania, projektowania, u podstaw czego znajduje się nastawienie, i tym zajmuje się rozdział szósty: *Jakie masz nastawienie?* K. Robinson ukazuje w nim między innymi konieczność przekraczania barier w znalezieniu się w swoim Żywiole. W tym świetle, odniesienie się do takich aspektów, jak: temperament, klasyfikacje osobowości, poczucie humoru ułatwia zrozumienie tego, *kim się jest*, czego kontynuacją jest analiza zagadnienia siódmego rozdziału: *Gdzie jesteś?*. Rodzi się w nim pytanie: *dokąd chcesz dojść?*. Odpowiedź na nie wymaga logicznego i spójnego projektowania własnych działań uwzględniających okoliczności wewnętrzne i zewnętrzne, zwłaszcza środowiskowe. Stąd tematyka ósmego rozdziału – *Gdzie jest twoje plemię?*

Tematyka ta oscyluje wokół aspektów międzykulturowych i międzypokoleniowych ułatwiających zrozumienie sensu pracy nad swoim Żywiołem, talentami i pasją. W celu odpowiedzi na wszystkie postawione pytania, autor sugeruje podjęcie pewnych działań, takich jak: wartościowe uczestnictwo w odpowiednich klubach i stowarzyszeniach; poszukiwanie wartościowych relacji przez Internet; zapisanie się na warsztaty, kursy; odbycie odpowiedniego stażu, czy też znalezienie mentora. Te wszystkie działania powinny służyć kreowaniu własnej drogi, zaplanowaniu poszczególnych kroków, pójścia za swoim duchem, co wyraża rozdział dziewiąty pt. *Co dalej?*, prowadzący do ostatniego rozdziału: *Życie pełne pasji i sensu*. Autor podkreśla w nim:

(...) każdy jest wyjątkowy i każde życie jest inne. Dar bycia człowiekiem polega na tym, że posiadamy ogromne zasoby twórczych zdolności, dzięki którym możemy nieustannie zmieniać swoje życie, jeśli tego chcemy. Niezależnie od tego, czy chcesz zmienić cały świat, czy świat w tobie, okoliczności zewnętrzne ograniczają cię w równym stopniu co wyobraźnia²⁶.

²⁵ Tamże, s. 138.

²⁶ Tamże, s. 248

Jednak te ograniczenia nie mogą paraliżować człowieka, co winien ukazywać uczniom nauczyciel, w duchu rozwijania w nich poczucia afirmacji siebie samego, innych osób, świata. Te ograniczenia można wykorzystać w budowaniu swojego systemu motywacyjnego umożliwiające transcendencję niezwykle istotną, jak już wspomniano w odkrywaniu swojej niepowtarzalnej indywidualności.

Warto tu zwrócić uwagę na słowa K. Robinsona:

Ludzkie talenty i pasje, jakie cała natura, są niezwykle zróżnicowane i przyjmują różne formy. Każdego z nas motywują inne marzenia i każdy rozkwita – a także więdnie – w zupełnie innych warunkach. Rozpoznanie swoich marzeń oraz warunków, jakich potrzeba, by je spełnić, jest niezbędne, by osiągnąć to, co możesz. Odkrycie swojego Żywiołu nie zagwarantuje, że spędzisz resztę życia w stanie nieprzerwanej rozkoszy. Da Ci jednak głębsze poczucie tego, kim naprawdę jesteś i jakie życie możesz i być może powinieneś, wieść²⁷.

Te ostatnie myśli autora stanowią podsumowanie treści książki *Odkryj swój żywioł. Jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*, w przekładzie Aleksandra Baj.

Przedstawiona powyżej sumaryczna analiza treści książki wskazuje na jej ścisłe powiązanie z treściami publikacji *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia szkolnictwo*. Wydobywa znaczenie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych dla jakościowej realizacji talentów poprzez nieustannie i czujnie rozwijaną pasję w procesie dorastania do dojrzałości, której wyrazem jest osiągnięcie pełni człowieczeństwa.

Zaakcentowanie norm i wartości moralnych w realizacji swoich uzdolnień wydaje się być bardzo cenne w niniejszej publikacji. Autorzy nie oddzielają faktu odkrycia talentów i ich kultywowania od rzeczywistości wewnętrznej i zewnętrznej, której kształt w znacznym stopniu zależy od samego człowieka, jego dojrzałości w jej kreowaniu. Podstawowym miejscem jego wzrastania ku pełni człowieczeństwa jest niewątpliwie środowisko rodzinne i szkolne. Ono może stymulować kreatywny rozwój jego członka poprzez udzielone wsparcie na drodze odkrywania i wychowania własnego Żywiołu. Należy pamiętać, że każdy człowiek ma swój Żywioł, każdy ma uzdolnienia, które wymagają aktualizacji rozumianej też w świetle aktualizacji potencjalności twórczej. Większość twierdzeń dotyczących kreatywności według Panagiotisa Kampylisa wydaje się być adekwatna do podejmowanej tematyki i analizy istoty odkrywania swojego Żywiołu. Kreatywność, będąca w pewien sposób służebna wobec aktualizacji talentów, pozwala odnaleźć pasję i zmienić życie człowieka. Dlatego też należy tu wspomnieć o zasadach, jakie autor proponuje:

- kreatywność jest długo trwającym procesem;
- inteligencja jest istotnym czynnikiem, lecz nie jedynym mającym swój udział w twórczości performatywnej;

²⁷ Tamże, s. 253.

- kreatywne myślenie wymaga funkcjonowania obu półkul mózgu, co potwierdza functional Magnetic Resonance Imaging (fMRI), Magnetoencephalography (MEG), Positron Emission Tomography (PET);
- produkt kreatywności może być oryginalny tylko dla twórcy, gdyż na jego powstanie składa się szereg uwarunkowań natury historycznej;
- kreatywna ekspresja potrzebuje wolności wyrażonej w improwizacji, eksploracji obszaru zainteresowań, z drugiej strony potrzebuje postawy ciężkiej pracy, cierpliwości- samodyscypliny i wymaga funkcjonowania w ramach przyjętych moralnych norm i zasad społecznych;
- każdy człowiek posiada wrodzoną indywidualną potencjalność twórczą, pomimo różnego poziomu jej ekspresji;
- środowisko rodzinne, uwarunkowania genetyczne determinują dynamikę rozwoju twórczości, a potencjał twórczy powinien być kształcony i wychowywany przez szkołę, oraz stanowić wyzwanie oraz cel dla przekonstruowania programów kształcenia;
- twórczość jest właściwością nie tylko zastrzeżoną dla jednostki, ale i grup społecznych, bowiem wiele dzieł takich jak budowle, w tym świątynie, zamki, mosty itp., powstaje także przy udziale całych grup społecznych;
- dzieci nie są bardziej kreatywne od dorosłych; jakość ich kreatywności uwarunkowana jest rozwojem;
- każdy wyraża siebie w specyficzny dla siebie sposób;
- twórczość jest uniwersalną (powszechną) ideą, co oznacza, że indywidualni twórcy są w stanie przekraczać własne kulturowe normy i wchodzić w interakcje międzykulturowe;
- twórczość jest skomplikowana, wymaga wysiłku, wyrzeczeń, wcześniejszej, wiedzy umiejętności trwałości, nieustępliwości, inwestycji czasowej i zaangażowania.
- twórcze myślenie powinno być zintegrowane z innymi typami myślenia takimi jak: krytycznym, refleksyjnym, troskliwym;
- nie ma bardziej lub mniej twórczych przedmiotów szkolnych – twórczość doskonalili się poprzez wszystkie przedmioty, co winno stać się wyzwaniem dla osoby odpowiedzialne za realizację procesów kształcenia i wychowania²⁸.

W świetle tych zasad i analizy omawianej publikacji można przyjąć, że:

- odkrycie i realizacja swoich uzdolnień jest procesem;
- inteligencja odgrywa istotną rolę w aktualizacji talentów;
- obie półkule uczestniczą w realizacji talentów;
- wytwór aktualizowanych uzdolnień ma charakter indywidualny, niepowtarzalny;

²⁸ Zob. P. Kampylis, *Fostering Creative Thinking. The Role of Primary Teachers*, "Jyvaskyla Studies in Computing" 2010, vol. 115, s. 52–58.

- odkrywanie swoich uzdolnień, pasji i ich realizacja nie może być oderwana od wartości moralnych, ale może przekraczać granice kulturowe;
- aktualizacja uzdolnień jednostki może dokonywać się w grupie społecznej z włączeniem poszczególnych jej członków do realizacji zbiorowego aktu twórczego dzieła, zgodnie z ich uzdolnieniami;
- aktualizacja uzdolnień człowieka wymaga zastosowania właściwego dla niej stylu myślenia i uczenia się, co znajduje wyraz w integracji wewnętrznej i zewnętrznej jego osobowości;
- środowisko rodzinne i szkolne winno stwarzać warunki do odkrywania i realizacji talentów poszczególnych osób konstytuujących je;
- rola nauczyciela w podmiotowej stymulacji uzdolnień i pasji uczniów jest kluczowa dla odkrycia w nich ich Żywiołu.

Biorąc powyższe pod uwagę, można dostrzec, jak ważne i aktualne treści zawarte są w książce K. Robinsona, L. Aronica pt. *Odkryj swój żywioł. Jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*.

Ich uniwersalny charakter, który dotyczy każdego podmiotu edukacyjnego, winni znać nauczyciele stający wobec wyzwania, jakie wymagają odkrycia w nich samych ich żywiołu, talentów, uzdolnień przyczyniających się do zmiany ich życia, zmiany postaw wobec uczniów i osób za nich odpowiedzialnych. Odkrywanie własnych pasji jest zadaniem, które ma wymiar społeczny. Dzięki osiągnięciu własnej dojrzałości mogą oni stymulować dojrzałość uczniów.

Co więcej, wspomniana publikacja zawiera niezwykle cenny walor praktyczny. Może stać się programem dla nauczycieli wspierających rozwój uczniów. Może być wykorzystany bezpośrednio w konceptualizacji dydaktyczno-wychowawczej. Może też być wykorzystany w wielu działaniach o charakterze terapeutycznym. Język, jakim posługują się autorzy, jest przystępny, klarowny w przekazie treści. Odwołania do konkretnych przykładów i ich jakościowa analiza stanowi cenny aspekt książki.

Podsumowując, książka pt. *Odkryj swój żywioł. Jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie* K. Robinsona i L. Aronica stanowi wartościowy materiał do analizy i refleksji nad sensem życia człowieka, który przytłoczony niejednokrotnie trudnościami życiowymi, porażkami, ma tendencję patrzenia w dół, pod nogi, potykając się o swoje emocje, zakopując gdzieś po drodze swoje pasje. Marazm, jaki zaczyna się w nim tworzyć, działa antystymulująco na uaktywnienie uzdolnień oraz depresyjnie na jego osobowość. Wówczas rozumienie szczęścia ubożeje, a jego doświadczanie pojmowane jest na płaszczyźnie przelotnych przyjemności, które nie dają samospełnienia, a jedynie rozbudzają głód wymagający krótkofalowego zaspokojenia. Człowiek uzależniając się od nich gubi poczucie sensu życia, nie ma siły coś w nim zmienić, podjąć wysiłkiem woli pracę nad wygłuszeniem hałasu w nim samym i zdystansowaniem się do hałasu zewnętrznego. Takie zachowania pojawiające się coraz

częściej w otaczającej przestrzeni życiowej stanowią punkt refleksji nad rolą nauczyciela i rodzica w odkrywaniu Żywiołu, odnalezieniu pasji i zmianie kierunku drogi prowadzącej do odkrycia sensu swego jestestwa. Dlatego też nauczyciel uczący każdego przedmiotu winien mieć to na względzie, by zadbać o jakość treści pełniących służebną funkcję wobec ucznia. Winien też zadbać o jakość swego talentu pedagogicznego, stać się moralnym wzorem dla postępowania ucznia. Co więcej, powinien zadbać o rozwój swojej sfery duchowej będącej kluczowym źródłem w rozwijaniu uzdolnień, pasji i nadaniu życiowego sensu bycia nowych, twórczych jakości. Takie wnioski niosą się po głębszych rozważaniach zagadnień poruszanych w tej niezwykle bogatej w wartościową analizę publikacji.

Bibliografia

- Chałas K., *Wychowanie ku wartościom*, cz. I, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Lublin–Kielce, 2003.
- Kampylis P., *Fostering Creative Thinking. The Role of Primary Teachers*, „Jyvaskyla Studies in Computing“ 2010, vol. 115.
- Nowak M., *Podstawy pedagogiki otwartej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2001.
- Robinson K., Aronica L., *Odkryj swój żywioł. Jak odkryć swoje talenty, odnaleźć pasję i zmienić swoje życie*, tłum. A. Baj, Wydawnictwo Element, Kraków 2015.
- Robinson K., Aronica L., *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia szkolnictwo*, tłum. A. Baj, Wydawnictwo Element, Kraków 2015.
- Szuman S., *Talent pedagogiczny*, Wydawnictwo Instytutu Pedagogicznego, Katowice 1947.
- Szymańska M., *Uczeń jako podmiot i przedmiot działalności nauczyciela*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, t. 11, 2016/2, nr 40.
- Ślipko T., *Zarys etyki ogólnej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.

ADRES DO KORESPONDENCJI

ADDRESS FOR CORRESPONDENCE

dr Maria Szymańska
Akademia Ignatianum w Krakowie
e-mail: maria.szymanska@ignatianum.edu.pl